

thinkstock

Uzay Yasaları

Ülkelerin etrafını çevreleyen ülkelerle ilgili ilişkilerini düzenleyen ikili ve çoklu uluslararası anlaşmalar var. Aynı şekilde bir ülkenin etrafındaki denizlerde ve kontrol ettiği hava sahasındaki seyir ve geçiş hakları ile ilgili konuları düzenleyen anlaşmalar,

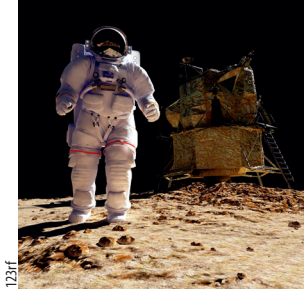
kimseye ait olmayan uluslararası sular ve hava sahaslarındaki seyir, geçiş ve mülkiyet haklarını düzenleyen anlaşmalar da. Dünyadaki tüm ülkelerin komşu olduğu, fakat tüm bu konuların hiç de net olmadığı bir alan daha var: Uzay.

thinkstock

Uzayda da mı Problem?

Uzayın herkese yetecek kadar büyük olduğunu ve bu tip konuların problem haline gelmeyeceğini düşünüyorsanız, yanılıyorsunuz. Yakın zamanda Çin uydu düşürme teknolojisini sınamak için alçak Dünya yörüngesinde seyir halinde bulunan, kendine ait bir hava tahmin uydusunu patlatarak irili ufaklı parçaların, uyduların otobanı sayılan alçak Dünya yörüngesine dağılmasına sebebiyet verdi. Bu gelişme uydu sahibi birçok ülkede endişeye sebep oldu. Yörüngedeki cisimlerin hızının, ses hızının onlarca katı olduğu ve bu hızdaki ufak bir cismin bile uyduların veya uzay araçlarının duvarlarını delip geçebilme ihtimali olduğu düşünülürse, bu endişeler pek de haksız sayılmaz.

123rf

Eski bir uyduya ait bir parçanın da Dünya'ya düşüp zarara yol açması ihtimal dâhilinde. Bu gibi durumlar için yasalar ne yazık ki hâlâ yeterli değil. Uzay ile ilgili genel konuları, yasakları ve hakları tanımlayan Birleşmiş Milletler antlaşmaları var. Fakat bu antlaşmalardaki maddeler daha çok genel ilkeleri belirliyor ve karşı karşıya kalınan birçok durumda yeterli olmuyor. 1967'de yapılan Uzay Antlaşması uzayı "insanlığın ortak mirası" olarak tanımlıyor ve "tüm ülkelerin çıkarı ve faydası" için kullanılması gerektiğini belirtiyor. Ama bunun nasıl yapılacağı ne bu antlaşmada ne de başka antlaşmalarda yer alıyor. Soğuk Savaş döneminde yapılan bu antlaşmalarda amaç, karşı tarafı kendi işine karıştırmamak olduğu için bu belirsizlik biraz da kasıtlı. Fakat artık özel sektörün de kâr amacıyla katıldığı uzay yarışının daha açık yasalarla ve yönergelerle düzenlenmesi kaçınılmaz.

thinstock

Türkiye'nin de üye olduğu BM Uzayın Barışçı Kullanımları Komitesi yasal beş protokolün uygulanmasını denetliyor:

1. Uzay Antlaşması: Devletlerin Ay ve diğer gök cisimlerinin dahil olduğu uzaydaki keşif ve kullanım faaliyetlerine ait prensipleri düzenler.
2. Kurtarma Antlaşması: Astronotların kurtarılması ve astronotların ve uzaya gönderilen cisimlerin iadesini düzenler.
3. Sorumluluk Antlaşması: Uzaya gönderilen cisimlerin sebep olduğu hasarlardan doğan uluslararası sorumluluğu düzenler.
4. Kayıt Antlaşması: Uzaya gönderilen cisimlerin kayıtlarının tutulmasını düzenler.
5. Ay Antlaşması: Ay'da ve diğer gök cisimindeki faaliyetlerin yönetimini düzenler.

Düzenlemeler

Bilim kurgu hikâyelerinde uzay yasalarından bahsederken uluslararası sularda geçerli denizcilik yasalarına gönderme yapmak âdettir. Aynen açık denizler gibi uzay da kimseye ait olmamakla beraber herkesin kullanımına açıktır. BM Uzayın Barışçı Kullanımları Komitesi'nin uygulamaya çalıştığı yasalar sağduyu ve iyi komşuluk ilişkilerini esas alır. Bu yasalar uzaydaki cisimlere, yörüngelere ve rotalara kimlerin sahip olabileceği, verilen zararlardan kimlerin sorumlu olacağı gibi birçok konuda genel ilkeler ortaya koymaya çalışır. Uzay teknolojisi geliştikçe yeni sorunlar ortaya çıkıyor. BM eldeki yasaları güncelleyerek ve gerektiğinde yeni yasalar çıkararak bu ihtiyaca cevap vermeye çalışıyor. Örneğin yeni uzay yatınızla yörüngeye girerken çarptığınız uyduya verdiğiniz ve o uydunun da yeryüzüne düşüncü vereceği zararı kim ödeyecek? Şu anki yasalardan anlaşıldığı kadarıyla plakanızı ve ruhsatınızı hangi devletten aldysanız, zararı karşılamak ilk önce onun sorumluluğu.

Tabii ilk başta bu ruhsatı alabilmeniz gerekli. Türkiye'de böyle bir ruhsat alabilir misiniz bilmiyoruz, ama ABD'de eyaletine bağlı olmakla beraber on kadar kurumdan izin almalısınız. Fakat şu an uzay geminizi kaydettirseniz bile böyle bir trafiğin nasıl düzenleneceği meçhul, çünkü bu konuda BM sorumlulukları ilgili devletlere bırakmış durumda. Peki, o zaman ne olacak? Ruhsatlı, plakalı ve sigortalı uzay yatınızla trafiğe çıkmayacak mısınız? Hem de bunlara bu kadar para ödemişken. Durum o kadar da ümitsiz değil. Benzer problemlerin yaşandığı, birçok muhatabın bulunduğu, uluslararası etkileşimin yüksek olduğu denizcilik, havacılık ve iletişim gibi sektörlerde işler yıllardır gayet güzel yürüyor. Büyük bir ihtimalle uzay yatınızla istediğiniz zaman seyahat edebileceksiniz. Ne diyelim, aman göktaşlarına dikkat!

